EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

12. aastakäik
Toimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.) Hans Schöier

Peatoimetus ja talitus:
EESTI MAJAS, Stockholmis, sissekäik, Kockagränd 3
Aadress: Box 16320
103 26 Stockholm 16
Telefon: 21 04 46

Toimetus Eskilstunas:
Toimetaja Jüri Ans
Aadr.: Eesti Päevaleht, Box 120, 631 02 Eskilstuna. Tel.: 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 28650

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 147:–
Termin (4 kuud) ..... kr. 53:–
Kuu ..... kr. 15:–

Kuulutusehind 75 öörs mm.
Arikuulutused 1 kroon mm.
Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB
Eskilstuna 1970

Eskilstuna-Kuriren

Laupäeval, 18. aprillil 1970
Upplaga C
Nr. 89 (3373)

EUS SAJANDIJUUBELILT. Vasakul annavad soomlased üle kunstipärase soome riijuvaiba juubelikingitusena. Paremal peapiskop J. O. Lauri pärast jumalateenistust vestlemas EUS-esimehe Vello Mändiga (EPL-foto Lepper).

Balti Komitee kutsus liituma Gösta Bohmani

Balti Komitee moodunud aastakoosolekul kinnitati komitee moodunud tegevusaasta töö- ja majandusaruanded. Uuteks komitee liikmeteks valiti rügipäevaliikmed fil.dr. Henrik Akerlund ja Karl G. Kilemo, samuti pangadirektorid Rudolf Jalakas ja Bert Ekengren. Eltepanek komiteega liituniseks tehti ka moderaatse partei ahlesimehele rügipäevaliikmele Gösta Bohmani'le. Komitee tulude-kulude aruanne a. 1969 kohta kinnitati Kr. 26.151 suuruses, samuti eelarve 1970.a. kohta 18.000 kr. suuruses.

Komitee 1969.a. tegevusaruandest selgub, et eriti aktiivne on tegevus olnud Skandinaavias. Oulist kaasabiti Ikeistute Päeva ünnestunudteostamisele 1969.a. oktoobris. Koos Demokraatliku Aliiansiga ja teiste organisatsioonidega teostati vastuaktsioon 1969.a. mais Stockholmis toimunud pro-kommunistlikule Vietnami konverentsile. 12. aug. oli B. Komitee kaasas Berliini müüri vastase demonstratsiooniga. 21. aug. toimus 2900 osavõtjaga demonstratsioon Nõukogude suursaatkonna ees Tshehhoslovakkia okupeerimise aastapäeval.

1969.a. alustasid praktilist tegevust B. Komitee esindused Norras ja Taanis. Norras levitati 8900 eks. informatsioonikirjandust. Nii Norras kui Taanis on viimastel aastatel huvi balti küsimuste vastu oluliselt kasvanud. Koostood taani organisatsioonidega altas süvendada.

Delegaate tuleb USA-st

International Peasani Union delegatsioon koosseisus: esimees Ferenc Nagy, peasekretär Dr. George M. Dimitrov ja büroojuhataja Robert B. Soumar New Yorgist külastavad mais riik Euroopa riike, et siin kontakti võtta unioonl esindusega ja koostöörganisatsioonidega. Stockholmi saabuvad nad 20. mail, külastades peale seda ka veel Londonit, Frankfurti, Rooma, Amsterdami ja Pariisi. Nende vastuvõtjaks Rootsis on ERN koos E. Demokraatliku Unioonl, Põhlumajanduslilidu ja unioonl esindajatega.

Mai lõpul saabub Stockholmi koos abikaasaga ka Vaba Eesti Komitee esimees Leonhard Vahter, kes peale Stockholmi külastab ka veel Pariisi, Hagaanist, Saksamaad ja Inglismaad. Leonhard Vahter võtab Stockholmis viibides kontakti eesti keskseie organisatsioonidega ja talle korraldatakse Eesti Majas ERN ja Eiinduse poolt ka avalik ettekandekoosolek.

Arvid Randes

Arvid Randes 70-aastane

24. aprillil saab õpetaja ja muusikamees Arvid Randes Forsarumis 70-aastaseks.

Selle märkimisväärse tähtpäeva puhul on meil külalit põhjust juubilari suurt teenistd eesle tõeta. Jõnköpingi laulukoori organiseerimine ja juhtimine pagulaspõive algusest peale ja 15 aastat Forsarumi-Jönköpingi saiukate ja kõrge tasemega suvepäevade organiseerimine ja tegelik korraldamine. Ja veel nõiidki on Jönköpingi eesti seltskondliku elu ja tegevuse püstihoidmine peamiselt Arvid Randese õlgadel. Need on sinnalt mõned näited juubilari kohalikult tegevusväljalt.

Aga viimase kümnendi jooksul on juubilari tegevus ka paiju kaugemale ulatunud. 1960—1968 (1964 ka Hollandis) ta oli meie õpetajate ja noortejuhtide õppepäevadel laulusõpetajaks ja -juhatajaks. Juubilari elu suurpäevaks oli Eesti Laste Laulupäev 26. mail 1963 Göteborgis, kus ta suure edukaga juhatas eesti laste suurt ühendkoori, millest ka 40-liikmeline eesti laste koor Saksamaalt osa võttis.

Juubilar on ka nõbeda sulega: ta on koostanud eesti ühendkooli laulupetuse kava ühes põhjalikku selestuskirjaga ja just juubeliks ilmus Eesti Õpetajate Keskühingu "Bülletäänis" ulatnulk kirjutis "Eesti muusikaõpetuse metoodikast". Ja toma pedagoogikitunal ei ole juubilar veel väka alla pannud, vaid tõõtab edasi muusikaõpetajana kohalikus rootsi pühikoolis.

Vabal ajal tõõtab juubilar oma naisiga, mille ta mõned aastad tagasi omandas tuntud meisniku Jüri Lauristalt. Mesindusega tegeles ta juba kodumaal kõpetajamõi kõrval.

Sõmine suure pomas eesti rahvaeaikse tegemise tõõrajal südamest tänades soovime veel jõõkn ja selleks head tervist ja jõõdu!

H. KAJAMAA

Prof. Birger Norman, Balti Komitee esimees.

Erich Kaljot — mees Els Vaarmani sihtasutuse stipendiumide taga

Ka tänavu, oopertlaulujatiri Els Vaarman-Kaljoti surmapäeval 27. juulil tehakse teatavaks temanimelise stipendiumifondi stipendiaadid. Els Vaarman-Kaljoti sihtasutuse stipendiume jagati esimest korda möödunud aastal ja stipendiumisaajateks olid Jüri Lipp Torontos ning Helvi Klement ja Koidu Ventser Stockholmis kogusummas 2750 krooni ulatuses, milline summa moodustab sihtasutuse fondi protsentidest. Tänavune sooviavalduste sissesandmise tähtpäev on 1. juunil ja avalduste vastuvõtjaks on Eesti Kultuurikoondise kulturifond, mille juurts sihtasutus tegutsb. Eskirjade kohaselt võivad stipendiume saada noored, kes on ennest piihendanud vokaalmuusikale või näitekunstile, kaks ala, mis oild südamelähedasimad Els Vaarman-Kaljotile.

Els Vaarman-Kaljoti sihtasutuse loojaks oli kadunud laulijatari ning näitekunstniku abikaasa, tuntud eesti tõõstur ja teatrisõber Erich Kaljot. Küsime temalt, kuidas tekkis mõte selliseks sihtasutuseks, milline praegu osutub suurimaks eesti kulturiliisi sihte taotlevaks kapitaliks läänemaailmas.

— Mõte tekkis minu ja mu abikaasa kõnelustest ehaajal. Kuna meil ei olnud otsesaid järeltulijaid, siis püdasime loomulikuks, et meie elutöö vilt peaks kuidagiviisi kasuks tulema eesti kultuurielule.

Toetasime noori andekaid muusika- ja lauluinimesi nende õpingutes ja nii leppisime kokku, et loome edaspidi vastava sihtfondi. Kui siis raske ja parandamatu haigus tabas mu abikaasat, jäi ta kindlaks selle soovi juurde. Nii on Els Vaarman-Kaljoti Sihtasutus sisuliselt tema enda pärand eesti kulturiielule, millele mina olen täitunks. Loomulikult piiüan hoolitseda, et see eesmärk ühe tugevamini saavutaiaks — aidata noori vokaliste ja näitekunsti õpilasi. Suurendan kapitali iga-aastase sissemaksuga, millega loomulikult protsendid ja sellega ka stipendiumid järk-järgult suurenevad. Mul oli heameel, et esimesed stipendiumid möödunud aastal laksid noortele laulijatele Stockholmis, kes edukalt on asendamas meie vokaalkunsti "vana kaardivägc" — sopran Helvi Klement ja alt Koidu Ventser. Eriti südamelähedane oli stipendium Jüri Lippile, noorele meeleolulaulijale ja kitarristile, kes täiesliselt mõne aja eest ja piindaks kuid on suure energiaga selleet üle saamas ja oma kunstnikuteekonda jatkamas. Jüri Lipp on teatavasti tuntud Eetonia näitlejapaari Riina Reinaku ja Rudolf Lipa poeg.

Erich Kaljot, edukas majandusmees, on kogu oma elu jooksul

Jarg. lhk. 2.

Erich Kaljot oma tehases demonstreerimas vaakumpressi tööd.

Els Vaarman Kaljot, kelle mälestuseks ja soovil sihtasutus on loodud.

Tuglas haige

NEW YORK (VES) — Nagu Vaba Eesti Sõna kinnitab, on ühele kaasmaalasele saabunud Eestist kirjumilles jutustatakse, et 15. märtsil toimetati ambulantsautoga Nõmmelt oma kodust Tallinna endine Diakonissi haiglasse kirjanik Friedebert Tuglas ja tema abikaasa Elo Tuglas. Elo Tuglas oli järski halgestunud ning kirjanik sellest raskelt vapustatud, nii et ka teda tuli abistada.

Teatri kirev õhtu näituse lõpetamisel

Stockholmi Eesti Teatri pooli korraldatud näitus "Eesti teater Stockholmis 25 aastat", mis kestis 5.4.—11.4.70, lõppes möödunud laupäeva õhtul korraldatud kireva kavaga "Lõbus laupäeva õhtu". Mainitud õhtule kogunes, hoolimata mitmete pidustuste ühtelangemisest samale ajale, tagasiholdlik koru teatrisõpru. Toimusid ja samal ajal EUS-i saja aasta juubelipidustused, samuti ka sattuseel peaprovi eelseiiva teatrietenduse puhuks 18. ja 19 apr. Südra teatris, samale ajale. Need, kes olid kohale ilmunud, moodustasid sliski väga heatujulise kuulajaskonna, kes nautides vastu võtsid pakutava kava.

Kõige peal esines meie populaarne viiuldaja Alfred Pisuke mitme eesti helindiga ja ta ei pääsenud lisapalade andmisest. Siis kandis Marie Kalhoek, hea sisseelamisega ette Kanadas elutseva noorluuletaja U. Aasoja — Karuksi luuletuse "Miks siis ka mitte mina"? Edasi oli Aarne Vilsimaa poolt kavas pikem viiside ja sõnapõimik, mis omakorda tekitas naerupuhanguid ja aplause. Nagu Viisimaa ise esinemise alul tähendas, et kuna on möödunud 12 aastat sellest mil ta "Nähkhiire" juubeli etendusega oma lavategevuse lõpetas, siis tuletavat temale tema seekordne esinemine nagu ärakadumud poja ilmumist meelde. Solistide tähelepanelikuks saatjaks oli pianist Helga Andreese. Õhtu kava lõpetas SET esimees Ao Vaks omapoolse sõnavõtuga, konstateerides, et tema kui näituse tegelik korraldaja, võib täiesti rahule jääda ja lõgeda nädalapäevad kestnud näituse-kõigiti kordalõinuks. Näitust on selle aja kestel külastanud 300 inimest. Näitus on aidanud värskendada neid paljuid elamusi külastajatele, millisid meie näitlejad -nii endised elukutselised, kui ka arvukas hulk võõrsal juurdetõinuid noori — on kõigi raskuste kiuste suutnud riikkuda, toime tulles küllaltki suure arvu lavastustega küll ooperi, operetj ja sõnalavastuste alal. Nii möödus kogu õhtu õnnestunult parimas lõbusa laupäeva meeleolus.

Stockholmi Eesti Naiskoor esinemas Kontserthoone võikeses saalis. Ees koorijuht Hilma Nerep-Mossin. (EPL-foto Lepper).

Briti entsüklopeedia pilt Eesti saatusest korrektne

LONDON (EH) — Briti Entsüklopeedia (1964) on toonud Eesti vabaduse kaotuse ja sellele järgneva Vabadussõja illatava selgusega, mida oma faktide parast peaks teadma iga eesilane, kuid eriti veel meinoored, kel sageli on ainult udused teadmised. Lõpuks on lisatud juurde veel n.n. Soome episood, mis oleks voinud eriti saatuslikuks kujuneda.

Vastav osa järgnev: Vene-Saksa kokkuleppe sala protokoll aug. 1939 andis Soome, Eesti, Läti ja Ida-Poola Nõukogude mõju alla. Pärast Poola kaotust kokkulepe muudeti. 28. sept. lisakokkulepe laiendas Saviet mõju alla ka Leedu. Samal päeval Nõukogude Liidu valitsus sundis Eestile peale Vastastikuse Abistamise pakti, mis kinnitas Tartu rahu ja Nõukogude ja Eesti Mittekaallelutumi pakti 4. mais 1932. ning võimaldas Eesti territooriumil mitmed Nõukogude baasid, mis olaskohe mehitati.

6. juunil 1940 Nõukogude ultimaatum sõudis uut Eesti valitsust "tahtelise ja võimaline kindlustama suust Nõukogude Liidu ja Eesti vastastikuse abistamise pakti rakendamist." 19. juunil jõudis Tallinna Kremli Poliitbüroo liige Andrei Zhdanov, et lõpetada Nõukogude valitsuse kaved.

Nii Johannes Varese pukuvalitsus võttis võimu ile 21. juunil. 14—15 juulil toimuud Eiindajate koja valimised üüe viisi järgi mis ignoreeris nõihäsi. Põhiseadust kui ka Valimisseadust. Lubesti esitada ainult üks nimekiri heaks kiidetud Nõukogude poolt 21. juulil uus Eiindusrigi esitas resolutsiooni Nõukogudega ühinemiseks ma võeti vastu ühel hääl hoolimata, et see oli põhiseaduse sätete vastane. 6. aug. Moskva Ülemnõukogu inkorporeeris Eesti Nõukogude Liiduga. Vahepeal oli juba Pats, Laidoner ja mitmed poliitilised juhid arreteerituid ja küüdistud Venemaale. Esimese 12 kuu Nõukogude okupatsiooni ajal enam kui 60.000 isikut küüdisti klassisest tapeti või küüdisti. Üle 10.000 deporteeriti 13—14 juuni öösel 1941. Kõik ettevõetud sammud ühes teiste Balti riikidega olid sünkroniseeritud sugeli tunni tapausega.

22. juunil 1941 tungis Saksamaa Nõukogu Liiduile kallale. Suured maalad vabastati Eestis Nõukogude võimu ali improviseeritud Eesti ükseste poolt enne kui Saksa front jõudis Eestisse.

Kolm aastat oli Eesti Saksa okupatsiooni all, mis muutus Ostlandi provintsi osaks. Sakslastel ei olnud kiiret. Omavalitsuse restaureerimisega ega äraveetud varandusele tagasi andmisega, rääkimata iseenesest.

Kuid veebruaris 1944 venelased olid jõile Narva frondil tagasi. Mõned tuhanded eesti noori läksi põgenemad Soome, et seal võidelda punastega, ning mitte koos sakslastega, tuliid tagasi. Kuid muidugi nad ei suutnud pääsu ohukorda. Umbes 30.000 eestlasi põgenesid mere kaudu Rootsi ja 32.000 Saksamaale, paljud tuhrended hukkusid merel. 22. sept. 1944 Nõukogude väed vallutasid Tallinna.

Need on eelpoolloodud Briti Entsüklopeedia faktid. Äärmärkusena lisatakse, et nov. 1941 määrati Eesti esindaja (Tartu valitsuse liikme poolt) Soome Pearaja juurde, ning sama liikme.

Jarg. lhk. 2.

Aatomitega süvendamine

CHICAGO — Ühendriikides, Nevadas, kavatsetakse rekoleevi suvel korraldada suurem katse tuumelõõgiga, millie eesmärgiks on kindlaks teha, kas tuumaplahvatusi saab kasutada kanalite kaevamiseks ja sadamata süvendamiseks. Plahvatus on kohekse ja paoj korda tugevam Hiroshima pommiplahvatusest kuid radioaktiivsus on randuvõrr võikeeb.

EPL

18. aprillil 1970

KULDRIST

Sõjava piinlikkusega kogeb eesti avalikkus, et ühe meie populaarseima kirikumehe, vana riigitegelase ja kirjaniku Jaan Lattiku isikuga tihedalt seotud mälestusest, temale aastal 1937 Viljandi maakonduse poolt annetatud kuld ametirist, on 24. märtsil olnud Stockholmi linna oksjonimajas avaliku enampakkumisel.

Rootsis on tavaline, et oksjonil teel realisseeritakse pärandustempaid, eriti kui pärijad omavahel ei suuda nende jagamises kokku leppida. Kuid ka Rootsis pöütakse üldrahvusliku tähtsusega isikute mälestusesemeid päästa vastavate asutuste, organisatsioonide ja fondide poolt taltelamiseks museumides või rakendamiseks mõnes traditsioonile vastavas viisis.

Mõe piastub Jaan Lattiku asendisse eesti rahva ja ühiskonna ajaloos, siis on kõigile selge, et temast järele jäänud vähesed mälestusesemed ei puuduta mitte ainult perekonda, vaid ka eesti rahvast. Ja kui vajadus ka tekkis mälestusesemete realisseerimiseks, siis piiranduks see esimuma väärikas vormis, nii et tuntuks omanikuks oleks kujunemud need, kes peavad kalliks ja austavad vana rahvusliku tegelase mälestust. On selge, et siin olnuks valmis vahele astuma terve rida kadunu isikuga seotud olnud organisatsioone — peale Söderstäje Eesti Kuguduse kahlemata veel Rootsi Eestlaste Esinduse ja Eesti Ühiselu Seltsi. Nõkumata ülemere asuvatest asutustest.

On arusaamatu, miks iiks pärandustembu hooldajaist omamas kasutada eksjonitteed, seda vastu teze hooldaja seisukohta, kes nõudis vähemalt kuldristi pääsmist sel teel, et see oleks omandatud kaduvii viimase kuguduse poolt Rootsis, s.o. Söderstäje eesti kuguduse poolt, kes vastaval läbiräägimisel selleks ka nõuseleku andis ja summa selleks reaerveeris. Ilmselt loodeti, et oksjonil saavutatakse kõrgem hind, kuigi kullavääitus oli kindlaks tehtud ja rootsi poolel veendud oli loota miingid eiliit mälestusväärtusest ajaloolise esemena tulenevat tülemakmist.

Pakkujateks kujunesid tegelikult Söderstäje Eesti Koguduse esimees Jüri Remmelgas ja kegi tundmatu huviline, keda oksjonikorra järele esindas üks oksjonimaja ametnikke. See tundmatu faktor saigi Jaan Lattiku ajaloolise väärtusega mälestusristi omanikuks, pakkudes ainult 5 krooni (1) rohkem. Kogudus oli kahjuks piiranud oma pakkumisumma, kuigi hiljem oldi valmis seda tõstma. Vastav ettepanek tehtiki tundmatu ostja esindajale, ühele äriinimehele, kuid seinni ei ole sõstipooli müügivalmisolekut avaldatud. Igal juhul ei teeni edaspidisti võimalikult spekulatsioonilt hinnaga eman pärandustomp ja selle kaudu kadunu pärijad, kelledest üks asub Kanadas ja kaks riudeesriide taga. Ja vähemalt esialgu ei paista rist sattumad oleva riima, kahu ta mälestuse säilitamise huvides pidamiks minema.

Jaan Lattiku kuldristi saatusest peaks nii palju õpetust võima, et võimalikes tulevastes analoogilistes situatsioonides, kus ajaloolise iskute mälestused kipuvad võõrastesse käätesse minema, eesti ühiskond artuks sõgal ajal vahele ja püüaks mõjutada ka hooldajaid mõdlema rahvusliikult ja kaduvad isikute mälestuse ning oletatava tahte suhtes pietectlikult. Jaan Lattiku kuldrist ei ole eestlastele tavaline kullatükk ja spekulatsioonihõjekt vaid ajalooline mälestusese ühest eesti suurmehest. Selle pärast tuleks loota, et rist satuks siiski lõppudelõpuks pietectlike käteare.

KLA

Balti Komitee kutsus

Algus lk. 1

kongressist Saarbrückenis, kus komiteed esindasid Birger Hagård, B. Wedin, Per Eric Jangvert ja Arvo Horm. 1969.a. jaanuaris külastas A. Horm ka balti ja ikestaate organisatsioone ja esindajaid Roomas ja Iisraelis.

USA-s töötati tihedalt koos BATUN-iga. ACENiga ja Americans for Congressional Action to Free the Battle States, mille presidiumi kuuvad ka president Nixon ja abipresident Agnew.

Balti Komiteed külastasid rida balti organisatsioonide juhtivaid inimesi USA-st. Komitee ja Demokraatliku Alliansi esindaja Lars Erie Nyman viibides 1969.a. algul ile kahe kuu USA-s võttis kontakte suure arvu Balti Komiteega koostöötavate organisatsioonidega.

Tihe koostöö jätkus ka World Anti-Communist League peasekretariaadiga Sõdis ja maailmaorganisatsiooni osakondadega mitmetel kontinentidel. 1969.a. dets. Bangkoki toimunud WACL aastakongressist võtsid osa Lars Erie Nyman ja komitee sekretär Bertil Hägeman. Mõlemad külastasid peale kongressi ka Saigoni ja Lõuna-Vietnami, eriti Nyman, kes siin teostas ringsõidu 4 nädala kestel.

1969.a. sügis tähendab suure vastuoffensiivi alustamist Rootsis senise tasajõllitatud ja ühekülgse Vietnami opinioonl vastu.

Balti Komitee juures töötab autonoomse institutsioonina Balti Arhiiv, mis alustas tegevust 1969 a. algul. Aasta kestel saeti korda 600 arhiivitoimikut kokku 300 000 dokumendi leheküllega. Töö jätkub ulatusliku fotode, ajalehtede-ajakirjade, samuti arhiivramatukogu korraldamisega.

Balti Arhiivi dokumentide ning materjalide kogud on balti sektoris ühend suuremaist vahas maailmas. Nende materjalide teaduslikuks töötlemiseks on komitee juures eelsõlu kutsutud niüüd ka Balti Instituut.

1969.a. sügisel ilmus komitee esimehe prof. Birger Nermani poolt kirjapanduna Balti Komitee kroonika aastate 1943—1968 kohta, mis eriti rikkalikult varustatud ka fotolise dokumentatsiooniga. Seda ilmavaltetost on levitatud kogu Skandinaavia ulatuses 5000 eks. Välja anti ka rida teisi bülletääne ja trükisedi.

Balti Komitee töökava 1970.a. kohta näeb ette materjalide ja trükiseadete ümaretamisti saadusvaleks ühe Euroopa julgeolekukonverentsideks. Suurem informatsioonilaktsioon teostatakse seoses 30 aasta mõõdumisega 14.—15. juuli sündmustest 1940, mille laagriöjeks oli balti riikide vägivaldne liitmine N. Liidugs 6. aug. 1940. Kaasahi antakse ka organisatsioondevahelisele aktsioonile Moskvast suunatud Lenini 100 a. juubeli-propaganda vastu. Komitee esinduste vähiaarendamist teistes Skandinaavia maades jätkatakse. Samuti jätkab komitee oma rahvusvahelise kontakte juba väljakujunenud koostöökaalile kaudu ühiaist Euroopas, USA-s kui ka Aasias. Nii on näit. ettevalmistamisel WACL ajakirja balti erinumber. Komitee töökava näeb ette ka ettevalmistusi tülevaatetoese valjaandmiseks balti minoriteedi veerandsajandilise tegevuse ja saavutuste kohta Rootsis.

Briti pilt

Algus lk. 1

Soomes oleva eestlaste esindaja ja Soome vägiubatuse esindaja vahel võimiti Rakvere 1943 veebruaris kokkuleppe eestlaste Soome minekuks, seal sõjalise valjaöppe sanniseks, nine seja lõpuli tagasitulekuks. Kokkuleppe sihiks oli sakslaste poolt Eesti meestest tühjendamise vältimine.

Soome põgenemud (umbes 5000) saadeti valjaöppele vägeaade juurde ning tõstõdede. Kuid 14. veebr. 1944 moodustati eestlastest Jalaväe Rügement 200. Moodustamine toimus otse peale 6 veebruarii Helsingi pommitõimakui Nõukogude lennuväe poolt, mis viis Soome Nõukogudega rahu läbiräägimistesse.

Eesti rügemendi edukat moodustamist tuleb vaadelda kui Soomele suurema kindluse ja moraali andmise tegurit, sest rahu läbiräägimised Nõukogudega lõpetati juba aprillis.

On ka päris teõnäoline, et kui 1944. aasta kevadel oleks kokku langenud Soome rinne ja Soome lahi oleks saanud Nõukogude laevastiku alaks, siis vaevu oleksid eelmainitud 66 000 põgenikku jõõdnud vabasse maailma, mis nüüd läks korda raskete tõrjeõõllistate tagamisel eiihaist. Auvere Sõnimägedel kui ka Tartu, Kavastu rindejoonel, mis kestsid 1944 suvekuudest kuni septembrini.

Seega lähtuvalt Soomes J. R. 200 moodustamine, ning veel hiljem Meerapalu sõlapea likvideerimine, mis oleks otseselt ähvardanud Tartu 26 aastat tagasi, loodi meie põgenikudest võimalus vabasse maailma jõõdmiseks.

E. A.

Röövlid juba kolmandat korda

NEW YORK (VES) — Long Islandil, N.Y. omab benesiinijaama J. Raudsepp, kelle eiteõistel hiljuti röövisid kolmandat korda mõõdunud aasta sügisest arvates teeröövid.

Aeja toimunud kolmandal röövimisel ilmuti ostamaiilt kohale öösel, ähvardati relvaga benesiinijaamas viibinud teenistujat ja kui oli käes kassa olnud raha, põgenetõ kiiruga enne kui politsei kohale jõudis. Benesiinijaamas on kiirhäirevaadeldis, kuid röövlid olid veel kiiremad.

Ameerika pulmas

Eesti poiss Peeter ja iiri neiu Kathleen.

Juhtus ikkagi nõmoodi, et Peeter, 22 a. tahtis ähielluda Kathleeniga, kes oli umbes sama vana ja kuna Peeter oli eesti poiss ja Kathleen iiri tüürlaps, siis ei olnud selleks ka mingit takistust. Vanemad, kel ei olnud ükstelse elamjeest ega olemiigest mingit simu, käisid teineteist vaatamas ja üõtlesid, et imelik küll, sinnmaani polnud meil ükstelest võõrnõski riimi, aga nüüd saame sugulasteks. Algaski see sugulaiksesamine keeruliste toimingutega: käigud pastori juurde, mitmekordsed "bridal-showerid" noorele pruudile, millest tõeheid ei tohi osavõtta, aga naised võivad, tuues igasuguseid praktilisi ja vähem praktilisi kingitusi. Ikka ja ainult pruudile, peiule mitte kõige vähemaiki, nagu poleks teda olemaski.

Kõigis eõgas lihade lõikamine, kalade keetmine, kartulite, peetide, sibulate, "cucumberite" ehk kurkide koorimine, keetmine küpetamine praadimine ja smoorimine. Paulil oli sõit sees — tassis toole, kandis laudasid, peksis vaipaid. Aknaid pesti seest ja väljast, Maria müristas tolmumejaga päevade viisi mööda põrandaid, Magda oeõs tainast, kõppis vahtu, hõõrus võid.

Pulmapäeva hommikuks oõid sahvrid tõitusid täis, lauad kaetud, klaasid, mad-kshvrid, taldrikud oõel kõbal. Laes iluaad paberist girlandid ja kellukesed rippumas. Peetri isa oli tõõtamud mitu nädalat lauaplasmi kallal kuna oli kutsutud kolmkümmend viis iirlast ja sada eestlast — seda selleks, et võim ja vägi oleks ikkagi eestlaste käes, kuna iirlased üldiselt olla kanged kaklejad ja viskijoõjad — ja neid oli koiki vaja õigesti laudõdesse istuma panna. Ameerika kombe järele peab algusesa kõigepeal pakkuma ja seda hakkas Peetri-isa keskkommikud segama ja see oli iiks raske asi, kuna Ameerika puuss ei pole mitte Rootsi puuss vaid hoopis midagi coctaili moodi asi. Püüdkesti seda teha Scarlett O'Hara põhimõttel — kui nüüd keegi teab, mis see on — ja segasime "Southern Comforti", limeõ ja seven-uppi, Smirnoffi vodkat ja muidki asju, kuni see kõik meile pähe oli läinud ja sinna läigi.

Kell kaks igatahes söõtsime oma gaveeti suure "station-eatiga" kirikusse. See oli puhas eesti kirik, eestlaste ehitatud ja päriselt nende oma, puhas puu ja kivi, altarikaunistuseks lihtne puust rist. Kirik sai pulmalisi täis ja ringi vaadates pääsis iirlaste poolel silma tüürlarlaps, kelle õeõg oli päris "african-look": kõik juukse karvad üksikult sirgu timber pea. Poisteli oli küll pikemaid juukseid, aga neid oli eestlastegi poolel. Orel mängis vaikselõisi, epokõõõõõõõõ noormehed-talutsaid noorpaari emad oma kohtadele, siis lõõtati maha valge vaip ja pulmamarsi helidel jalutas õõõõõõõõõ